

Д-р Марко Арндт е историк, ръководител на Софийското бюро на фондация „Конрад Аденауер“ от 2011 г. Специално за сайта **desebg.com** той прие поканата да разговаря с журналиста Христо Христов. В интервюто отговаря на въпроси, свързани с назначаването на кадри на тоталитарните служби на ръководни постове във властта, значението и ролята на паметта за комунистическото минало и необходимостта от продължаване на дейността на комисията по досиетата.

Г-н Арндт, неотдавна в [коментар за радио „Дойче веле“](#) вие изразихте изненада от серията назначения при кабинета Орешарски, свързани със сътрудници на бившата Държавна сигурност във властта. Как гледате на една такава политика? Как тя се вписва в процесите, свързани с опитите за ограничаването на кадри на комунистическите тоталитарни служби във властта?

– Аз не знам дали на България до такава степен са необходими и е зависима от такива стари кадри, които по-рано са работили за Държавна сигурност. Толкова незаменими ли са те? Мисля, че смяна на поколенията или на елитите изглежда по друг начин. Знаем, че други държави в Централна и Източна Европа постъпиха различно. Това е единият аспект на проблема. Другият момент е въпросът дали зад всичко това има някаква система? Дали сътрудничеството с ДС е личностен проблем на съответния назначен или зад всичко това стои една мрежа на сътрудници на бившата Държавна сигурност и на номенклатурата на бившата комунистическа партия.

Аз обичам да правя сравнение с Германия след 1945 г. Известно е, че много нацисти са продължили да работят в новата администрация. Но независимо от това, какво са мислили, какво е било отношението им към миналото, никой от тях не е действал срещу

Написано от Христо Христов
Вторник, 10 Декември 2013 10:09

новата държава. Нямаше партия приемник на националсоциалистическата партия. По правило тези хора не създаваха и мрежи, с които да вредят на новата държава. Също така те не са се опитвали да получат влияние върху икономиката.

Същият въпрос се задава и за България: това част от биографията на хората ли е или зад всичко това има система? На този въпрос всеки сам може да си даде отговор.

Вие присъствахте на [международната конференция в София](#), на която стана ясно, че Германия има [много ясна държавна политика към миналото](#) и паметта за него и преосмислянето му. Вие също в много инициативи, [които подкрепя фондацията](#), акцентирате върху необходимостта от памет за миналото по време на диктатурата.

Написано от Христо Христов
Вторник, 10 Декември 2013 10:09

Ще ви помоля да резюмирате защо е важно за новите поколения в държави като България, които са преживели комунистически тоталитарен режим, да знаят истината за случилото се?

– В цяла Източна Европа може да се види съвсем ясно, че комунистическият период оказва влияние върху настоящето. Имам обаче усещането, че мнозина искат да се отнасят към този период като към античността или като към древен Египет, които нямат такова голямо влияние върху съвременното. И ние за това говорим. Именно, защото старите кадри имат такова голямо влияние върху настоящето, това минало трябва да се осветлява.

Не на последно място, за да стане ясно на съвременните млади хора какво е ставало преди 25 години, означава да се живее в правова държава и в демокрация. Това се получава най-добре, когато на младежта се демонстрира как преди 30-40 години тук е имало ситуация, която не е била демократична и какво е означавало това за хората. От ограничен достъп до пътуване, до забраната до определена литература, право на свободно изразяване на мнение, ограничаване на свободата на словото и т.н. Да не говорим за репресиите, за системата от лагери и за политическото правосъдие.

Мнозина разбират какво е свободата едва, когато я загубят. За това мисля, че трябва да се напомня за тоталитарното минало, за да стане ясна стойността на съвременната държава и на демокрацията.

В края на октомври фондация „Конрад Аденауер“ инициира провеждането на една много [актуална кръгла маса в Народното събрание](#) за предизвикателствата през отварянето на досиетата в България. Участниците в нея – експерти, общественици, представители на редица неправителствени организации показаха подкрепата си към започналия през последните години системен процес на разкриване на сътрудниците на комунистическите тайни служби и на проучването на архивите на ДС да продължи. Днес обаче [от управляващата БСП вече говорят](#), че законът за досиетата не е бил вече нужен на обществото и комисията по досиетата трябва да се закрие. Като външен наблюдател как гледате на опита да бъде спрян процеса на отваряне на досиетата, започнал преди 6 години?

Написано от Христо Христов
Вторник, 10 Декември 2013 10:09

– По време на обществената дискусия, която организирахме в парламента имаше друга публична позиция на правителството. Знаете, че медиите през октомври цитираха позицията на лидера на БСП [Сергей Станишев за евентуално закриване на комисията](#), която беше обоснована със спестяване на финансови средства и персонал. Защо точно там трябва да се правят икономии остава тайна на г-н Станишев, но мисля, че всеки може да се досети за какво става дума.

Трябва обаче да е ясно, че закон за разкриване на досиетата на тоталитарните служби и избиране на независима комисия бяха условие на Европа за присъединяването на България към Европейския съюз. Прехвърляне на компетенциите на сегашната комисия към Държавна агенция „Архиви“ би означавало, че законът за разкриване сътрудниците на комунистическите тоталитарни служби няма да може да се прилага в пълнота, защото Държавният архив няма да има пълномощията на комисията, ако тя би била разпусната. А това би било довело до парализа на процеса за преосмисляне на миналото. По този начин би се противодействало на Европейския съюз и би се обезсмислило изискването му.

Още повече, че Държавна агенция „Архиви“ не е независима, а пряко подчинен на правителството, министър-председателят назначава и освобождава нейния председател. В момента комисията е независима, тъй като не е подчинена на правителството. Тя е избрана със съгласие от парламента, отчита се пред него и нито една политическа сила няма в нея превес от гледна точка на броя на 9-те ѝ членове. Това е голяма качествена разлика.

На обществената дискусия за досиетата, която организирахте в Народното събрание, бяха поканени и представители на всички политически партии, но направи впечатление, че от страна на управляващите не никой на този обществен форум. Ние не чухме виждането на управляващите по този въпрос. В същото време миналата седмица станахме свидетели как от БСП много бързо откликнаха на призива за закриване на комисията по досиетата, изразен от [организиациите на пенсионираните бивши кадрови служители на ДС](#).
Не е ли абсурдно подобно поведение?

– Е, да, но тези кръгове са на същото мнение като социалистическата партия. Тези бивши служители духат вятър в платната на БСП. Докато на тази конференция щеше да има много силен насрещен вятър и човек в този случай може само да загуби. В този смисъл разбирам тяхното отсъствие от кръглата маса, която се проведе в парламента. Макар че в демократичния процес щеше да бъде честно проблематиката да се дискутира открито. И не на последно място, за да се намери в дискусията изход да се направят икономии някъде другаде, а не непременно в комисията по досиетата.

Тук ще припомня факта, че именно управляващите днес БСП и ДПС, през 2006 г. [п одкрепиха приемането на сега действащия закон за досиетата](#) и съставянето на комисията. Нещо повече, през месец май миналата година те активно участваха в избора на нов състав и в продължаване на мандата на комисията (двете партии имат по двама представители в комисията, които са номинирали при избора им през май 2012 г., бел. ред.). Къде според вас се крие

Написано от Христо Христов
Вторник, 10 Декември 2013 10:09

истинската причина, за да сме свидетели на това отстъпление по отношение на политиката за отваряне на досиетата, демонстрирано днес от БСП.

– Официалната причина аз я казах. Г-н Станишев също я спомена (икономии в бюджета, бел. ред.). Всичко друго е спекулация. Но е ясно, че когато на висши ръководни постове се разкриват сътрудници на комунистическите служби, това е неприятно.

Напомням за проблемите в църквата, които се появиха през януари 2012 г., когато там бяха обявени сътрудниците сред митрополитите. Или този ноторен процес, който нанесе големи щети, а именно назначаването на посланици, свързани с тоталитарните служби. И ако човек няма ясна позиция, както е в Германия, че на висши ръководни длъжности такива хора нямат място, тогава, разбира се, една такава комисия и един такъв закон стават много дразнещи и пречеши.

Мнозина биха били доволни да се разпространи мълчание около цялата тази проблематика и кадровата политика, за да може да продължава без да е зависим от процеса на огласяването на сътрудниците.

Напоследък в България все повече наблюдатели изказват становището, че това, което става през последната година в България е основата на един опит да бъдат постепенно променени нейните геостратегически ориентации към НАТО и Европейския съюз. Не е ли атаката срещу комисията по досиетата – част от този пъзел за промяна на досегашната политика, като с евентуалното закриване на досиетата и комисията се затвори и истината за огромното влияние на бившия Съветски съюз върху Българи през периода на комунистическия режим?

– Наистина тук коментарите биха станали много спекулативни. Разбира се, може да се излезе с теорията, че бивши служители на тайните комунистически служби и номенклатурата имат много тесни връзки с Русия. Или обратното, че Русия чрез тези кръгове иска да оказва влияние върху България. Ние знаем, че на постсъветското пространство, например в Украйна и Грузия, има силен геополитически натиск, но аз не вярвам, че целта е България да бъде откъсната от НАТО и извадена от ЕС.

Ако останем при тази спекулация за мен по-скоро целта е да бъдат утвърдени руските интереси в България. Това е напълно легитимно, никой не може да обвини Русия за такава политика. Въпросът е дали това е добре за България и за Европейския съюз? И ако продължим спекулацията е ясно, че има хора в България, които са по-благоприятно настроени към Русия, отколкото към Запада и това не е учудващо след 45 години комунистическа диктатура. Но не смятам, че това е валидно за младото поколение, това отношение по-скоро важи за хората от по-старите поколения.